

...!

گێژاوی بهندکراوی دهسهلاتداری و پۆلۆمپی تاکهکەسی و تاکه حیزبی و فهمانپه‌وایی که‌له‌ک کراو له رۆژه‌لاتی نیوه‌پاست که‌وتونه‌ته به‌رده‌م چه‌ند ئالوگۆرێکی جیهانی و له‌و ئالوگۆرانه‌دا که له پاش 11ی سیپتامبره‌وه ده‌ستیان پێک‌دوووه، باس له ووشه‌ی دیموکراسی و له هه‌نگاوی به‌ره‌وپێش چوون به‌ره‌و کاروانی دیموکراسی ده‌کری‌ت .

ده‌وره‌ی یه‌که‌می ده‌سه‌لاتداریه‌تی بۆشی دووهم ده‌وره‌ی سه‌ره‌له‌دانی بیروکە‌ی تووندپه‌وی ئیسلامی و له هه‌مانکاتدا هه‌ره‌شه له سه‌ر به‌رژه‌وه‌ندییه‌کانی رۆژئاوا بوو له رۆژه‌لاتی نیوه‌پاست و ته‌نانه‌ت له سه‌رجه‌م جیهاندا. له ئوسامه بن لادنه‌وه هه‌نگاو گوازیاره‌وه بۆ عێراق و ئه‌ورو پاش رووخانی ده‌سه‌لاتی دیکتاتۆری به‌عسی، که‌وای ده‌ستپێکردنی چه‌ند باسکی نوێترین.

بێگومان بۆ باس له‌و دۆزه ده‌بی له‌وه‌وه ده‌ست پێیکه‌ین که پرۆسه‌ی پیاوه‌ کردنی دیموکراسی له جیهانی ئیسلامی و جه‌نگی دژ ته‌یرۆری ئامریکا و هاوپه‌یمانه‌کانی تا چه‌نده سه‌رکه‌توو بووه؟!

که‌س ناتوانی له‌وه حاشا بکات که ئامریکایه‌کان و هاوپه‌یمانه‌کانیان سه‌ره‌رای ئه‌و هه‌موو به‌ره‌به‌ستانه‌ی که له سه‌ر رێگایان بووه، تا ئه‌ورو توانیوه‌ هه‌نگاوه‌کانیان بۆ جیگا پێ دۆزینه‌وه بۆ به‌رژه‌وه‌ندییه‌کانیان له ناوچه‌که تا راده‌یه‌کی زۆر به قایمی داکووتن و له‌و پێوه‌ندییه‌دا له یاسا نیوه‌ده‌وله‌تییه‌کان که‌لکیان وه‌رگرتوووه به‌م پیاوژوویه‌دا به‌ره‌و پێشه‌وه هه‌نگاو هه‌له‌ده‌هێنه‌وه. بۆ نمونه‌ توانیایان رژیمی تاله‌بان برووخین و رێگا بۆ هه‌لبژاردنیکی تا راده‌یه‌کی زۆر ئازاد له‌و وڵاته بکه‌نه‌وه و ئه‌و هه‌موو پرۆپاگه‌نده و قال و هه‌راوه‌ورییه‌ له سه‌ر ئه‌و وڵاته بگوازنه‌وه بۆ به‌شێکی دیکه له رۆژه‌لاتی نیوه‌پاست و له هه‌مانکاتدا هاوپه‌یمانیکی بۆ خۆ بدۆزنه‌وه .

به‌ دوا‌ی ئه‌فغانستاندا به‌ره‌که‌یان رووی له عێراق کرد و ئه‌و رژیমে‌ی که 35 ساڵ به ئاگر و ئاسن و سه‌رکووت و تۆقاندن خۆی گرتیوو، رووخاندیان و پلانیکی دیکه‌یان داڕژاند و بۆ ئه‌نجامی ئه‌و کاره‌ش ته‌نانه‌ت دلی هاوپه‌یمانیکی له میژینه‌ی خۆیان، وه‌ک توورکیه، شکاند و ته‌نانه‌ت ئاماده‌ بوون و ئاماده‌ش که ئه‌و هاوپه‌یمانه‌تییه‌ تا ئه‌وپه‌ری سنووری لاواز بوون بجی‌ت و تا هه‌نووکه چه‌ندین جار راسته‌وخۆ و ناراسته‌وخۆ داواکانی تورکییه‌یان ره‌تکردۆته‌وه .

هه‌ر له ده‌رگای باس له وڵاتی تورکیه‌وه ده‌توانین سه‌رنجه‌کانمان بخه‌ینه به‌رده‌ست و ئاوا به پرسیار بجینه پێش که ئایا گه‌ر پلانیکی به‌رین و درێژماوه له پێش ستراتیژی درێژماوه‌ی وڵاته یه‌کگرتوووه‌کانی ئامریکا نه‌بی‌ت، پێوه‌ندی په‌نجا ساڵه‌ی تورکیه ئاوا ده‌خه‌نه لیژییه‌وه؟ ئایا ئه‌وان گه‌ر دلیا نه‌بن له‌و بیرانه‌ی که دایان‌پشتوووه بۆ رۆژه‌لاتی نیوه‌پاست، ئاوا به روونی و به بی پهرده باس له هه‌نگاوه‌ داها‌توووه‌کانیان ده‌که‌ن بۆ خه‌لکی دیکه؟

له‌ ماوه‌ی دووبه‌ره‌ بوونی جیهان تا رووخانی به‌ره‌ی رۆژه‌لات، هه‌رده‌م ستراتیژی داڕژانی ئامریکا له هه‌ولێ ئه‌وه‌دا بوونه که ته‌نانه‌ت دولار بخه‌نه خزمه‌ت دروستبوونی حیزبه ئیسلامیه‌کانی رۆژه‌لاتی نیوه‌پاست بۆ ئه‌وه‌ی به‌ره‌به‌ست بخه‌نه به‌رده‌م سه‌ره‌له‌دانی بیرێ کۆمونیستی و هه‌ر له ئاکامی ئه‌و کێشه‌یه‌دا سه‌رجه‌م ده‌سه‌لات و حیزبه‌کانی ناوچه‌که هه‌ریه‌که‌و سه‌ر به به‌ره‌یه‌ک بوون و گه‌ر رێبه‌ره‌کانیان جه‌نگی ساردیان ده‌کرد، ئه‌وان جه‌نگی گه‌رمیان بۆ ده‌کردن دژ به یه‌کدی و ئه‌و زله‌یزه‌ش که ئیستا په‌ره به بیرێ دیموکراسی ده‌دات له ناوچه‌که ته‌نیا پشتی ئه‌و ده‌سه‌لاتانه‌ی ده‌گرت که بێگه‌ی خۆی بوون و وڵاته‌که‌یان جیگه‌ی هیزه‌کانیان بوون. که‌واته به‌رژه‌وه‌ندی وایده‌گونجاند که ستراتیژی ئه‌و ده‌سه‌لاته گه‌ورانه بۆ ماوه‌ی چه‌ند ده‌یه ئاوا داڕژری‌ت و بۆ جیبه‌جی‌کردنیان ته‌نیا بیریان له شیوه‌ی جیبه‌جی‌کردنه‌که ده‌کرده‌وه به هه‌ر نرخیک! وه‌ک خۆیان زۆر جار ده‌لێن: ئه‌وان به‌رژه‌وه‌ندی هه‌رده‌میان هه‌یه به‌لام دۆستی هه‌رده‌میان نییه!

که‌واته ده‌توانین به راشکاوی ئاوا بلێین که هه‌رشیه‌و ئالوگۆرێک له رۆژه‌لاتی نیوه‌پاست پێوه‌ندی هه‌یه له گه‌ل سیاسه‌تی زله‌یزه‌کان و له‌و پێوه‌ندییه‌دا ئه‌وان نه‌ک هه‌ر بی رۆل نین، بگه‌ر رۆلی سه‌ره‌کیش ده‌گێرن. وڵاته یه‌کگرتوووه‌کانی ئامریکا ته‌قی ده‌رگای یه‌که‌م هی‌زی د‌ر و چاوچنۆکی ناوچه‌که‌یان له سه‌دام و رژیمه‌که‌یه‌وه ده‌ستپێکرد و ئیستاش پاش هه‌لبژاردنه‌کانی ئێراق و جیگرته‌ی ده‌سه‌لاتیکی ئێراقی بیر له ده‌رگایه‌کی دیکه ده‌که‌نه‌وه بۆ چوونه ناوه‌وه به مه‌به‌ستی رووخانی ده‌سه‌لاتیکی دیکه‌ی ناوچه‌که. وه‌ک له هی‌چکام له ئیمه‌ شاراوه نییه که ئه‌وان باس له دوو ده‌سه‌لاتی دیکه‌ی به هی‌ز له رۆژه‌لاتی نیوه‌پاست، وه‌ک ئێران و سووریه ده‌که‌نه‌وه و تا هه‌نووکه‌ش چه‌ندین جار له به‌رزترین پله‌ی ده‌سه‌لاتداریه‌تی هه‌ره‌شه له‌و وڵاته‌نه‌ کراوه و به بنیانی ته‌یرۆر بۆ ده‌ره‌وه‌ی وڵاته‌کانی خۆیان تاوانبار کراون و هه‌ره‌شه‌ی هی‌رش و به‌ره‌به‌ره‌کانیشیان لیکراوه. به‌لام ئایا ئه‌و هه‌ره‌شانه تا چه‌نده له راستیه‌که‌نه‌وه نزیک و بلێی کۆشکی سپی بیر له‌وه بکاته‌وه که هی‌رش بکاته سه‌ر ئه‌و وڵاته‌نه‌ش؟ پاش 11ی سیپتامبر، هی‌رشه‌کانی ئامریکا بۆ سه‌ر ئه‌فغانستان و ئێراق ره‌واییه‌کی به‌ خۆیه‌وه بینی و ئه‌لبه‌ت ده‌توانین بلێن، ره‌وایی جه‌نگی ئه‌فغانستان زیاتر له هی ئێراق بوو له روانگه‌ی نیوه‌ده‌وله‌تی و نیونه‌ته‌وه‌بییه‌وه. به‌لام جه‌نگی ئێراقیش ده‌سته که‌میکی له ئه‌فغانستان نه‌بوو. له ئه‌فغانستاندا به‌ده‌سته‌وه

نهدانی ئوسامه بنلادن بووه هۆی جهنگ، بهلام له ئیراق سه ره پۆیه کانی بیشتی سهدام و کیشی چه که کۆمه لکوژمان و پیوهندی به ئەلقاعیده و کۆمه لکوژی کورد و سه رکوتی شیعه بوونه هۆکار بو له نیو بردنی ئەو دهسلاته. بهلام با له بیرمان نه چیت که سه ردهسته ی ئەو هه موو هۆیان، نه گونجانی به رژه وهندی ئەوان بوو له گه ل رژی به عس .

گه ر سه رنج بدهینه چۆنیته تی دژ کرده وه ی ولاتی رۆژئاوا له هه مبه ر رووداوه کانی جیهانی سیهه م به گشتی و رۆژه لاتی نیوه راس ت به گشتی، زۆر به روونی ئەوه مان بو ده رده که ویت که زووتر و زیاتر و گرنگتر له جاران بپار دهن و هه نگاوه کانیان زووتر ده گوازنه وه. ئەورۆ جیهانگیریه کی سه رده میانه وله هه مانکاتا پر له گری و گۆل له جیهان دهستی پیکردوه که له سایه ی سه ری زانسته وه، سه رجه م ئایدولۆژییه کانی، له کاتیکدا که نزیک به یه کدی کردۆته وه، پیکه وه تیکه لیشی کردوون و ئیدی دانیشتوانی سه ر ئەم گۆیه له چرکه ساتیکدا پیکه وه گری دهرین و له ئاکامدا هه ست به نزیکایه تییه کی زۆر له هه مبه ر یه کدی ده که ن و ئیستا ئیدی به بی ئەوه ی شوړشیک یان ئیدهیه ک یان هیرشیک له باتی ئەوه ی به سالان له هه ولدا بیت بو ئەوه ی خۆی بگه یه نیته قوژبنیک له م جیهانه، ده توانیت خه باتی میدیایی هه بیت و ریگای سالیک به شه ویک بپریت. هه ر له ئاکامی ئەم بیره شدایه که ولاتی رۆژئاوایی ئیدی ته نیا له گه ل سه رۆک هۆزیک یان سه رۆک ولاتیک یان له گه ل شیخیک و... رووبه روو نین. ئەوان له گه ل سه رجه م دانیشتوانی رۆژه لاتی نیوه راس ت به ره وروون و ده بی مامه له یان له گه لدا بکه ن. له هه مانکاتا هه رده م ده بی وریای ئەوه بن که ئایدولۆژییه ک نه یانداته به ر هیرش و بتوانن به هه رشپوهیه کی پیویست پاریزگاری له خۆیان بکه ن. ئەورۆ رۆژئاواییه کان له دوو لوه باس له پیوهندی له گه ل رۆژه لاتی نیوه راس تدا ده که ن. ئەو دوو ریگایه سیاسه تی پر له فرت و فیل و به رژه وهندیخوازی ئوروپایه و ئەوه دیکه یان سیاسه تی روونی ئامریکایه له هه مبه ر ناوچه که. ئامریکاییه کان ده لێن: ئەو کاره مان بو بکه، ئەوه ت بو ده که یان! ئوروپاییه کان ده لێن: له گه ل تین و دژتین! واته ئەوان زۆر به پاریزه وه له گه ل هه موو لایه نه کاند مامه له ده که ن و ته نیا وته نیا بیر له وه ده که نه وه که به هه ر نرخیک بووه به رژه وهندییه کانی خۆیان بپاریزن، گه ر به نرخ له ژیر پینانی سه رجه م نرخه مرۆپیه کانی هه ر! بو نمونه ئەوان ئیراقی خاوه ن سه دامیان پشاشتر بوو له وه ی که سهدام نه مینی و به رژه وهندییه کانیان بکه ونه به ر هه ره شه. له گه ل تورکیه له پیوهندیان و ئەمه ش له کاتیکدایه که به روونی ئاگاری ئەوه ن تورکیه کام سیاسه ت له هه مبه ر کورده کان به ریوه ده بات.

جهنگی ئەو دوواییانه ی ئامریکا دژ به ئیراق ئیستا هه ستیکی لای ئوروپاییه کانی هه راس ت کردوه که وا ده زانن له هه نگاوه کانیاندا جیماون و ده بی به زووترین کات خۆیان له گه ل ئامریکادا ساز بکه ن. له وانه یه ئەو خاله شیان له کیشی ئەتۆمی ئییراندا خۆی ببینیته وه یان ئەوه ی بو به ستنی ئەو گریه نده، کوشتنی ره فیق ره ریری له لوبنان بکه نه هۆیه کی پتهوتر بو یه کگرتنیک سیقامگیرتر و ئەمجاره یان پیکه وه به شدار ئالوگۆره داهاتووه کانی رۆژه لاتی نیوه راس ت بن! باس له رۆژه لاتی نیوه راس تی گه وه باسیکی هه رئاوا سه رزمانی و له خۆرا نییه، که سه رۆک کۆماری ئامریکا تا ئەورۆ چه ندین جار باسی لیوه کردوه وته نانه ت باس له نه خشه ی ریگاش بو کیشی فه له ستین و ئیسراییل، له وانه یه کۆله که یه کی ئەم باسه گه وه یه بیت .

گه راندنه وه ی بالیۆزی ئامریکا له سووریه و فه رمانی بلاویونه وه ی شانزه هه زار سه ربازی سووریه یی له لوبنان و له هه مانکاتا نزیکبوونه وه ی سووریه و ئییران له یه کدی له م کاته ناسک و دژواره دا که دیپلوماسی ئامریکا و ئوروپاش له گه ل ئەو دوو ده سلاته له لاوازیاده، ده بی کام نیشانه یان به دواوه بن؟!

چه کلویپیکانی ئەم دوو بیروکه یه تا کوئ ده رۆن؟ ئایا رۆژه لاتی نیوه راس ت به ره و ئەوه ده چیت که بی به جه مسه ر له هه مبه ر داواکانی رۆژئاوا یان ئەوه ی که چه ند ده رگایه کی دیکه له رۆژه لاتی نیوه راس ت ده کرینه وه و دیکتاتۆریه ت به ره و کز بوون ده چیت له ناوچه که؟!

17. 02. 2005 ی زاینی